

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVISTIK VA MADANIY JIHATLARI

Yo'ldosheva Mamura Baxtiyarovna

Toshkent davlat transport universiteti assistenti

E-mail:mbaxtiyarovna@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi frazeologik birliklarning lingvistik va madaniy jihatlari va frazeologik birliklar madaniy tilshunoslik nuqtai nazaridan ko'rib chiqilgan. har bir tilning frazeologik tarkibi millat madaniyatining eng o'ziga xos qismidir, chunki u xalqning turmush tarzi, qadryat va urf-odatlarini, stereotiplari va ramzlarini aks ettiradi. Frazeologik birliklarning asosiy xususiyatlari madaniy o'ziga xoslik bilan tavsiflanadi. Voqelikning birlamchi talqini va keyinchalik tasvirni tilda mahkamlash sifatida frazeologik birlikning ichki shakliga e'tibor qaratigan, hamda muayyan madaniyatning frazeologik birliklarini o'rganish mamlakat yashash tarzini yaxshiroq tushunishga yordam berishini aniqlash uchun ba'zi aniq misollar keltirilib qiyosiy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: *Frazeologik birlik, madaniy tilshunoslik, frazeologik chatishma, frazeologik birlashma,, etnik guruhlarining madaniy xususiyatlari, leksik-semantik xususiyatlar.*

ABSTRACT

This article analyzes the linguistic and cultural aspects of phraseological units in the English and Uzbek languages. The phraseological composition of each language is a unique part of the culture of the nation. Because it reflects people's lifestyle, values and traditions, stereotypes and symbols. The main features of phraseological units are characterized by cultural specificity. A comparative analysis was given and some concrete examples were given to determine whether the study of phraseological units of a specific culture helps to better understand the way of life of a country, focusing on the internal form of the phraseological unit as the primary interpretation of reality and the subsequent fixation of the image in the language.

Key words: *Phraseological unity, cultural linguistics, phraseological conflict, phraseological association, cultural characteristics of ethnic groups, lexical-semantic characteristics.*

KIRISH.

Hozirgi davrda jahonda tilshunosligida tilda frazeologik birliklarning rivojlanishini madaniy jihatdan o'rganishi til va madaniyat o'rtasidagi munosabatni ko'rsatadi, chunki turg'un iboralar tilning boshqa lingvistik birliklariga qaraganda xalq hayoti bilan bog'liqdir. Hozirgi kunda globallashuv davrida jahon xalqlari madaniyati va adabiyotining turli tillarga tarjima qilinishi, shu orqali o'sha xalqlarning tillari va madaniyati borasida axborot almashinuvchi sodir bo'lamoqda, boshqa xalqlari madaniyati haqidagi axborotlarni o'zga xalq o'quvchilariga yetkazishda badiiy tarjimaning ahamiyat beqiyosdir. Badiiy tarjima orqali badiiy adabiyotda mujassam bo'ladigan xalqlarning madaniyati, an'ana va qadriyatlarini, turmush tarzi, ularning xarakteri va boshqa jihatlari xorijiy til o'quvchilariga yetkaziladi. Ular ko'p asrlik hayotiy tajribalar, hozirgi kungacha davom etib kelayotgan an'ana va marosimlar asosida shakllangan. Til nafaqat haqiqatni ifodalaydi, balki uning qanday talqin qilinishi bilan ham shug'ullanadi, natijada odamlar yashaydigan noyob haqiqat paydo bo'ladi. Til turli xil maqsadlar. Bu ko'pincha odamlar ifoda etadigan asosiy vosita sifatida tanilgan o'zlari va bir-birlari bilan muloqot qilishadi. Til to'plash uchun ishlatiladi va madaniy muhim moddiy saqlab. Turli tilshunoslar tilni quyidagicha atashgan "ob'ektiv haqiqat uyi" va biz nafaqat chuqur o'rganishimiz mumkin bo'lgan vositalar zamonaviy millatchilik, shuningdek, qadimgi odamlarning dunyoga bo'lgan qarashlari va madaniyat. Hikmatlar, so'zlar, frazeologik birliklar, metafora va madaniy vakolatxonalar bir necha yil oldin sodir bo'lgan va omon qolgan voqealarni aks ettiradi asrlar davomida. Ular kunning muhim manbalari sifatida qaraladi. Shunday qilib, aqliy fazilatlar aniq seziladi. Ayniqsa, frazeologik birliklar tarkibida onomastik komponentlar mavjud bo'lganda, bu xususiyat yanada yorqinroq namoyon bo'ladi. Sababi, onomastik birliklar xalqning o'tmishi bilan bugungi hayotini bog'lovchi ko'priklarni bo'lib qolgan. Binobarin, turli tizimli tillardagi frazeologik birliklarni, ularning etimologiyasi, tuzilishi, semantikasini alohida o'rganish, tasnifini yaratish tilshunoslikning muhim vazifalaridan biridir¹. Ko'p asrlar davomida til va madaniyat bir tizimning ajralmas elementlari – dunyoning umumiy lingvistik manzarasi bo'lib kelgan. Bundan tashqari, turli madaniyat vakillari atrofida voqelikni o'zlarining stereotiplari, ramzlari, standartlariga muvofiq idrok etadilar va talqin qiladilar. Bu tilshunoslikning lingvokulturologiya kabi sohasining paydo bo'lishiga olib keldi. Maslova V. A. linguoculturology aks va til o'rnashib odamlar madaniyati namoyon, tekshirmoqda, deb hisoblaydi. Telia V. N. tilshunoslikning ushbu bo'limini ikki xil semiotik tizimni

¹ Kharatova, S. K., & Ismailov, T. X. O. G. L. (2022). Use of innovative technologies in the educational process. *Science and Education*, 3(3), 713-718.

(til va madaniyat) o'zaro bog'laydigan va ularning o'zaro ta'sirini tavsiflovchi madaniy ma'no orqali ko'rib chiqadi .

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Frazeologik birliklar madaniyat haqidagi bilimlarni to'playdi va xalqning madaniy va tarixiy tajribasini va har qanday tilning rivojlanish xususiyatlarini eng yorqin aks ettiradi . Frazeologik birliklar ajdodlarning lingvistik merosining bir turi bo'lib, qisqa so'zda axloqiy qonun va sog'lom fikrni o'z ichiga oladi. Lingvokulturologiya uchun frazeologik birliklarning lingvistik materialining o'ziga xosligi ulardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq:

1. Frazeologik ma'noning yaxlitligi. Frazeologiya-bu to'liq yoki qisman qayta talqin qilingan ma'noga ega barqaror birikma xisoblanadi. Frazeologik aylanmaning sobit tuzilishi uning lingvistik idiomatikligini va frazeologik birlik ma'nosini uning tarkibiy qismlarining to'g'ri ma'nolaridan ajratib bo'lmasligini yaratadi. Muayyan madaniyatga xos bo'lgan muayyan munosabat, urf-odatlar va an'analar va frazeologik aylanmada aks ettirilgan avlodan-avlodga o'tadi, bu esa boshqa tilga so'zma-so'z tarjima qilishga imkon bermasligini ko'ramiz. Masalan, bir piyola choy bering, ingliz choy ichish an'anasi bilan bog'liq. Buyuk Britaniya iqlim xususiyatlari, shuningdek, bu mamlakatda hayot haqida stereotip g'oyalarni aks ettiruvchi ba'zi frazeologik birliklar paydo ta'sir: yomg'ir hech qachon, lekin u yog'adi-', ob-havo ostida bo'lishi.

2. Tasvir, ekspressivlik, qiymatni baholash. Tilning frazeologik tarkibi lingvistik va madaniy hamjamiyat o'zining milliy o'ziga xosligini aniqlaydigan oynadir. Frazeologik birliklarning assotsiativ-majoziy asoslari (ichki shakl) va turli xil ma'nolar ma'lum bir etnik guruhning madaniy ma'lumotlari bilan uzviy bog'liqdir: afsonalar, tarixiy voqealar, moddiy madaniyat elementlari. O'zbek tili o'zbek xalqining kundalik hayotini ko'rsatadigan majoziy iboralarga boy. Bunday frazeologik birliklarning tarkibi ko'pincha milliy madaniyat ob'ektlarining nomlarini (uy-ro'zg'or buyumlari, oziq-ovqat, kiyim-kechak) o'z ichiga oladi: Frazeologik birliklarning tasviri eng muhimligini aks ettirishi mumkin

Frazeologik birliklarning tasviri alohida etnik guruhning eng muhim, axloqiy, axloqiy va hayotiy munosabatlarini aks ettirishi mumkin, uning tarkibida o'ziga xos komponent so'zlari bo'lmagan. Masalan, frazeologik birliklar yordamida jamiyatdagi xulq-atvor naqshlarini tasvirlash mumkin:

Chet tilini o'rganishda ko'pincha frazeologik birliklarning ma'nosini tushunish bilan bog'liq qiyinchiliklar paydo bo'ladi. Izohlashning qiyinligi frazeologik aylanmaning ichki shaklida yotadi. Ichki shakl – bu yashirin ma'noda madaniy ahamiyatga ega ma'lumotlarni o'z ichiga olgan belgilangan ob'ektning vizual-hissiy tasviri. Frazeologiyaning majoziy asosini tushunish uchun etnologik voqelikni,

ma'lum bir madaniyatga xos bo'lgan mentalitetning qadriyat munosabatlarini bilish muhimdir, Shuning uchun frazeologiyaning lingvokulturologik tahliliga murojaat qilish tavsiya etiladi.

Keling, ba'zi misollarni ko'rib chiqaylik. Shovqin, shovqin, tartibsizlik, tartibsizlik. Chet tili sifatida o'zbek tilini o'rganuvchilar uchun, birinchi navbatda, "dots" komponentiga murojaat qilish kerak. Ingliz tilida ko'plab frazeologik birliklar mavjud bo'lib, ularning ma'nosi va tasviri o'zbek tilida so'zlashuvchilar uchun qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Shunday qilib, sharhdan ko'rinib turibdiki, alohida valentlikka ega so'zlar frazeologik birliklar deb ataladi. Bunday komponentlardan birining so'zma-so'z ma'nosi frazeologik birliklar ishlatiladi, qolganlari metaforikdir. Frazeologik birliklar semantik jihatdan ma'lum darajada bo'linmaydi. Frazeologik birliklar so'zdir qisman o'zgartirilgan kombinatsiyalar. Bularning ma'nosi frazeologik birliklarni o'z ichiga olgan so'zlarning ma'nolaridan chiqarish mumkin ularni. Frazeologik birliklarga aql uchida bo'lish, yaxshi qo'l bo'lish kiradi har qanday narsa, dahshatli soniyadan chiqib, yopishqoq uchiga borib, hech narsaga yopishmaydi, xushxabar haqiqati va ko'krak do'sti. Tilning frazeologik tuzilishi shubhasizdir lingvistik hamjamiyat o'zining milliy ekanligini tan oladigan oyna ong.

XULOSA

Xulosa qilganda, kasbga oid frazeologik birliklarning semantik jihatlari, har ikkala tilda ham insonning jismoniy mehnati bilan bog'liq ekanligini ko'rsatadi, ular bevosita inson mehnat faoliyati bilan bog'langan tushunchalarni ifodalaydi. Milliy xarakterni frazeologik burilishlar orqali o'rganish lingvokulturologiyada asosiy o'rinni egallaydi. Majoziy iboralarning lingvistik xotirasi o'tgan madaniyat merosini, har bir etnik guruhni madaniy identifikatsiyalash uchun muhim bo'lgan standartlar, ramzlar va stereotiplarning birlashmalari va asoslarini saqlaydi va takrorlaydi. Shunday qilib, frazeologiya ma'lum bir til madaniyatining chuqurligi va milliy xususiyatlarini ochib beradigan madaniy jihatdan belgilangan lingvistik hodisa degan xulosaga kelish mumkin.

REFERENCES

1. Kharatova, S. K., & Ismailov, T. X. O. G. L. (2022). Use of innovative technologies in the educational process. *Science and Education*, 3(3), 713-718..
2. Maslova V. A. *Linguoculturology: Studies. Manual for students. higher. Studies. Institutions.* – M.: Publishing center "Academy" 2001. – 86-90 p.
3. Telia V. N. *Cultural and national connotations of phraseology / V. N. Telia // Slavic linguistics.* - M., 1993. – pp. 45-54.

4. Bakhtiyarova, Y. M., Shukhratova, S. I., Izatullaeva, I. I., Muydinjanova, Y. D., Yureva, F. L., & Mamadjanova, K. M. (2022). Independent Extracurricular Work Of Students Of Technical Higher Education Institutions In The Conditions Of A Credit Modular System. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 3302-3305.
5. Yuldasheva, M. B. (2022). The Stylistic Significance of Translating Portraits Uzbek Novels Into English. *Academic research in educational sciences*, 3(2), 224-228.
6. Yuldasheva, M. B. (2020). HISTORY OF THE ENGLISH UZBEK TRANSLATION. *Theoretical & Applied Science*, (3), 11-14.
7. Yuldasheva Ma'Mura Bahtiyarova (2020). The organization of the mental lexicon. *Наука, образование и культура*, (1 (45)), 44-45